

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Mass demonstrations against foreign regimes: A study of five crises
Brouwer, M.

Citation

Brouwer, M. (1967). Boekbespreking van: Mass demonstrations against foreign regimes: A study of five crises. *Acta Politica*, 3: 1967/1968(1), 81-82. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450841>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450841>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Van alle Nederlandse partijen bezit de KVP de meest uitgebreide in een losbladig systeem verzamelde reglementen, waarin tal van zaken minitieuus zijn geregeld. Hieruit zou men, indirect kunnen afleiden dat in de reglementen bewust de bevoegdheden van fracties, partijraad, partijcongres, partijbestuur en dagelijks bestuur zijn afgebakend op de wijze, zoals deze in de schema's zijn aangegeven.

Verbrugh: Het G.P.V. bestaat uit een verbond van 'plaatselijke kiesverenigingen', die in de gemeenten met veel leden wijkverenigingen zijn ('lokale organen' in de terminologie van Dr. Lipschits). Uitsluitend ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen zijn er bij het G.P.V. in deze gemeenten 'gemeentelijke verbanden' ('gemeentelijke organen' in de terminologie van Dr. Lipschits), waarvan de 'lokale organen' uit die gemeente de leden kiezen. Elke kiesvereniging zendt slechts één stemhebbend lid naar de algemene vergadering (partijcongres). Als een vereniging zich te groot acht, splitst zij zich in verschillende lokale verenigingen, die dan elk een afgevaardigde zenden. Er bestaat geen getalsnorm voor deze splitsing; de kiesverenigingen moeten dit zelf beslissen.

Lipschits: De kritiek van de heer Verbrugh is juist. Voor het GPV dienen de schema's 2 en 5 en de paragrafen 2 en 3 van het artikel overeenkomstig te worden gewijzigd, terwijl in de eerste alinea van p. 283 moeten worden vermeld dat volgens art. 6a van het reglement 'elke aangesloten vereniging' het recht heeft één stem op het partijcongres uit te brengen.

BOEKBESPREKINGEN

MASON, HENRY L., *Mass demonstrations against foreign regimes. A study of five crises.* New Orleans (Tulane University Press), 1966. —98 p. \$ 3.—.

Dit boekje betreft een onderwerp met vele actuele aspecten. De Nederlandse lezer wordt verder nog speciaal getroffen door het ongebruikelijke feit, dat de auteur zoveel Nederlandse bronnen over Nederlandse gebeurtenissen blijkt te hebben verwerkt. Wellicht zien wij, dank zij Mason, binnen enkele jaren een of meer van deze gebeurtenissen als nieuw en welkom voorbeeld opduiken in Amerikaanse textbooks op het gebied van de politicologie of de massapsychologie ('collective behavior') — want op het snijvlak van deze twee gebieden beweegt zich Mason's studie.

De vijf 'crises' die aan de orde komen zijn de volgende: de februaristaking (Nederland 1941), de april-meistakingen (Nederland 1943), de spoorwegstaking (Nederland 1944—1945), de anti-Russische opstand (Hongarije 1956) en de anti-Amerikaanse relletjes (Panama 1964). Over elk van deze gebeurtenissen zijn een of meer rapporten gepubliceerd, die tezamen met een aantal krant-artikelen de grondslag blijken te hebben gevormd voor de beschouwingen van de auteur. Hij behandelt de gebeurtenissen evenwel niet stuk voor stuk, maar maakt onderscheid tussen een zestal aspecten, ieder in een afzonderlijk hoofdstuk besproken. Deze aspecten zijn achtereenvolgens: de achterliggende factoren, de directe factoren, de leidende groepen, het uitbreken, de verbreiding en de onderdrukking. Per aspect passeren steeds de vijf gebeurtenissen in chronologische volgorde de revue. Zij worden daarbij zowel voorafgegaan als gevolgd door een korte samenvatting, beide bedoeld 'to help recall the thread of each of the demonstrations' (p. IV); helaas geen van beiden deze functie ook vervullend. Mason wil door middel van de aspectsgewijze behandeling een functionele analyse maken, die kan leiden tot enige vergelijkende inzichten. In een epilooft komt hij tenslotte tot twee conclusies: 1. massademonstraties tegen buitenlandse regimes kunnen gelden als katalysatoren van massaal verzet; 2. de regimes in kwestie kunnen misschien wel in bepaalde opzichten verstandiger optreden, maar niet de mogelijkheid van massale demonstraties als zodanig uitsluiten.

Op grond van genoemde opzet kan men zich afvragen, waarom Mason juist deze vijf gebeurtenissen heeft uitgekozen en geen andere (zij het dan dat er soms in een noot wel naar enkele andere wordt verwezen). Argumenten voor zijn selectie voert hij niet aan; en als men die dan maar als lezer wil gaan verzinnen, komt men voor een moeilijke taak te staan. Om te beginnen zijn de Hongaarse opstand en de Panamese relletjes niet geheel zuivere voorbeelden van massademonstraties tegen *buitenlandse* regimes (maar het is ook nog de vraag of die werkelijk een variëteit op zichzelf vormen binnen het genus der massademonstraties). Verder lopen de gebeurtenissen zeer sterk uiteen in de mate, waarin er sprake was van organisatie vooraf, met als uitersten de april-meistakingen enerzijds en de spoorwegstaking anderzijds. Bovendien zijn de Nederlandse gebeurtenissen alle drie stakingen, de andere twee niet (zij het dat er in Hongarije wel mede stakingen in het spel waren). Al met al kan men zich moeilijk aan de indruk onttrekken, dat de toevallige bekendheid van de auteur met monografieën over de vijf beschreven gebeurtenissen het belangrijkste selectie-criterium geweest zou kunnen zijn.

Daar komt nog bij dat een analyse van massademonstraties met de bedoeling, zekere wetmatigheden op te sporen, ten zeerste gediend geweest zou

zijn met de bestudering van althans enkele voorbeelden, waarbij de zaak op een mislukking is uitgelopen. Doet men dat niet, dan komen betogen over de fatale ontwikkeling van een explosieve situatie en het bereiken van een 'point of no return' min of meer in de lucht te hangen. Het is niet uitgesloten dat Mason in zijn studie een of meer kenmerken vermeldt die mede bepalend zijn voor de succesvolle ontwikkeling van massademonstraties; aangetoond heeft hij ze evenwel op deze wijze allerminst.

Intussen vormen de zes aspecten, waarin de auteur de gebeurtenissen verdeelt, ook al niet de meest produktieve indeling voor het opsporen van wetmatigheden. Behalve het aspect van de leidende groepen zijn zij eigenlijk niet veel meer dan een opsplitsing in chronologische fasen. Dit was een tamelijk gebruikelijke aanpak in de zogenaamde 'natural history' school van de massapsychologie, waarnaar Mason evenwel niet verwijst. Al evenmin — en dat moet men hem zwaarder aanrekenen — verwijst hij naar modernere theorieën op het onderhavige terrein, zoals bijvoorbeeld van Smelser (1963). Van theorieën is alleen sprake op de laatste pagina van het boekje, waar Malaparte (1932) en Neumann (1944) even ter sprake worden gebracht. Het is bijzonder jammer dat de auteur aldus het cumulatieve karakter van de wetenschap onrecht aandoeft, juist waar hij zelf toch blijkt geeft te willen streven naar het opsporen van wetmatigheden in het verloop van bepaalde historische gebeurtenissen. Had Mason's analyse nu op zichzelf tot opvallende bewijsvoeringen geleid, dan zou men hier nog vrede mee kunnen hebben; in feite zijn de conclusies evenwel bijzonder mager en de gevolgde redeneertrant weinig diepgaand en niet altijd even exact.

Inexact is de auteur ook hier en daar in de details van zijn beschrijvingen. Zo zal het menige Nederlandse boer verbazen te vernemen dat hij en zijn collega's bij toerbeurt als melkrijder plegen op te treden (p. 63). Een ander punt van detailkritiek is ook, dat er geen afzonderlijke literatuurlijst in het boekje staat en dat men dus steeds is aangewezen op geblader in noten van de irritante *op. cit.* en *Ibid.* traditie.

Aan dit over het geheel wat negatief uitvallende oordeel dient eerlijkheids-halve wel te worden toegevoegd, dat het boekje vlot geschreven is en dat het een nuttige functie kan vervullen door een aantal lezers te attenderen op de publikaties over de stakingen in Nederland tijdens de Duitse bezetting.

M. Brouwer

KRAEMER, P. E., *The societal state*. The modern osmosis of state and society as presenting itself in the Netherlands in particular. A case study of a general trend. Meppel (J. A. Boom en Zoon), 1966. —210 p. f 13,50.

Deze publikatie, welke ook afzonderlijk in de handel is gebracht, heeft Dr. Kraemer gediend als proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor in de sociale wetenschappen aan de Rijksuniversiteit te Leiden. De schrijver is, na in Nederland allerlei sociologisch werk te hebben verricht, thans werkzaam als Director of Research, Urban Training Center for Christian Mission, in Chicago. Met 'Societal State' introduceert Kraemer het begrip 'vermaatschappelijkte staat'. Hij bedoelt daarmee de staat die 'dienstbaar is aan de samenstellende delen van de maatschappij in hun streven naar zelfbestemming' (p. 203). Het is de staat waarin wij thans leven.

Hoe de 'Societal State' is ontstaan wordt geschetst aan de hand van de ontwikkeling van de verhouding van staat en maatschappij vanaf de 17e eeuw tot op dit ogenblik. Zonder Hegel te noemen wordt daarbij gebruik gemaakt van de Hegelse drieslag: these - antithese - synthese. De these wordt gevormd door de absolutistische staat van de 17e en 18e eeuw. Kenmerkend voor deze periode is het adagium van Lodewijk XIV: 'l'état c'est moi'. De staat is primair, de maatschappij secundair. De antithese wordt gevormd door het liberalisme dat zijn grondslag vindt in de Franse revolutie. Alsdan is de maatschappij primair. De nachtwakerstaat moet zich zo weinig mogelijk met de maatschappij bemoeien. In de loop der 19e eeuw begint zich de synthese te voltrekken: de 'Societal State'. Deze is een osmose van staat en maatschappij. Uitvoerig wordt nagegaan welke de motoren zijn die tot de huidige ontwikkeling hebben geleid. Aan de invloed van de Franse revolutie en de industriële revolutie wordt daarbij een overheersende plaats toegekend. Geleidelijk brokkelt de vrije maatschappij af door een toename van het ingrijpen van de staat. Daarbij wordt speciaal aan Nederland gedacht. Vier fasen worden onderscheiden. Eerst grijpt de staat pas in om aperte misbruiken te onderdrukken (b.v. het kindwetje-Van Houten van 1874). Later wordt ook opgetreden om onheilen te voorkomen (b.v. de Veiligheidswet 1895). Weer later gaat de staat nog verder door aan een situatie inherente defecten te corrigeren (b.v. de Vestigingwet Kleinbedrijf van 1937). Tenslotte komen wij dan in de vierde en laatste fase, waarin structureel-maatschappelijke veranderingen worden nagestreefd (b.v. de Wet op de Bedrijfsorganisatie). Hoewel het onderscheid tussen deze fasen minder scherp is dan de schrijver aangeeft, toont het wel de lijn der ontwikkeling.

In een nadere analyse ontleedt Kraemer deze ontwikkeling verder aan de hand van de sociaal-economische geschiedenis van Nederland in de laatste eeuw. Hij bespreekt daarbij drie factoren, die mede tot de huidige verhouding van staat en maatschappij hebben geleid:

1. 'The Growth of Organizationalism'. Daarbij wordt gedacht aan de concentraties en de groei naar grote organisaties, welke de maatschappij te zien geeft. In industrie, landbouw en vakbeweging is dit verschijnsel duidelijk op te merken. De regering toont zich daarbij niet een tegenstander, maar gedraagt zich eerder als partner van de zich zelf organiserende maatschappij. Dat blijkt wanneer de staat maatschappelijke organisaties subsidieert; wanneer maatschappelijke organisaties worden ingeschakeld in het overheidsbeleid (bv. de Stichting van de Arbeid); en wanneer gemengde organen van staat en maatschappij ontstaan (b.v. de organen der sociale verzekering).

2. Als tweede factor noemt de schrijver 'The March of the Masses'. Het zijn de grote bevolkingsgroepen die zich in de loop der laatste eeuw hebben geëmancipeerd. Deze emancipatie heeft zich voltrokken aan de Rooms-Katholieken, Calvinisten (kleine luyden), arbeiders en vrouwen. Het resultaat was dat deze groepen werden geïntegreerd, o.a. in het politieke leven.

3. Tenslotte: 'The Voice of the Conscience.' De stem van het sociale geweten heeft een sterk kritische houding tegenover de uitwassen der vrije maatschappij opgeroepen. Het ideaal der vrijheid bestond immers alleen voor de 'haves' en niet voor de 'have-nots'.

Al deze factoren hebben bijgedragen tot het ontstaan van de 'Societal State'. Na dit verdienstelijke overzicht inzake de ontwikkeling van de verhouding tussen staat en maatschappij confronteert Kraemer de 'Societal State' met het streven naar een Verantwoordelijke Maatschappij (Responsible Society), zoals dat door de Wereldraad van Kerken is ontwikkeld en uitgediept. Bij een verantwoordelijke maatschappij zijn o.a. twee eisen essentieel. Daar is in de eerste